

מדריך למורה, כיתה ו יחידה 2

פרק א משנה א – בדיקת חמץ

לאחר שביחידת ההקדמה עסקנו באיסורי חמץ בתורה ובטעמים לבדיקת חמץ, חלקה הראשון של משנה א עוסק בדינים ובכלל הקשורים בבדיקת חמץ, וחלקה השני עוסק במחלוקת המתקשרת ליישום הכלל הנלמד - לגבי בדיקת חמץ במרתף שנוהגים להכניס אליו חמץ.

מטרות

1. הישג **מושגי תוכן**: התלמיד ידע מהי בדיקת חמץ, באיזה תאריך בודקים חמץ ובאיזה חלק מהיממה, וכיצד יש לעשותה.
2. הישג **לשון חכמים**: התלמיד יפרש את המילה "אור" בהקשריה במשנה.
3. הישג **מבנה**: התלמיד יארגן את המשנה לפי היסודות של כאמד"ט (כותרת), אומר, מקרה, דין, טעם).
4. **עיון והעמקה**: התלמיד יבחין בהבדל בין דעת בית שמאי לבין דעת בית הלל בדין 'שתי שורות במרתף' ויעמוד על הטעם של כל דעה.

פתיחה

כאשר אנו לומדים כיצד לעשות בדיקת חמץ, מהו המידע שאנחנו צריכים לדעת? ניתן לכתוב בנקודות את הפרמטרים שנאמרים על ידי התלמידים – אופן (איך), זמן (מתי), מי, המקום (איפה). לאחר מכן בזמן לימוד המשנה אפשר לבדוק אלו מן הדברים קבלו תשובה במשנה.

גוף השיעור

א. לשון חכמים

המשנה פותחת בניסוח תאריך לא אופייני למשנה שהפך למטבע לשון בשפת ימינו: "אור ל" = הערב שלפני. משימה 1 עוסקת בכך. "אור ליום רביעי" = הערב שבין יום שלישי ליום רביעי. המילה החסרה היא: בניסן (לא נכון לכתוב בערב או בלילה, כי זה כפל מילים). כאשר כותבים בהזמנות לאירועים שונים "אור ליום", קיים בלבול רב מתי יתרחש המאורע. נסו לתרגל את התלמידים בניסוחים שונים. יש לשים לב כי המשנה עושה שימוש במילה אחת בשני מובנים: 'אור' – תאריך; 'אור' – אופן הבדיקה. הרמב"ם פירש כי חכמים רצו שפתיחת המשנה תהיה בלשון יפה, ולא תתחיל במילים 'חושך' או 'לילה'.

ב. תוכן ומבנה

משימה 2 עוסקת בחלוקת הרישא של המשנה לפי מאפייני כאמד"ט (הסיפא מורכב יותר ויקבל התייחסות בהמשך היחידה) כדי לעזור לתלמידים לבצע את החלוקה כדאי לומר להם שדין מתאר את מה שצריך לעשות, לכן 'בודקין את החמץ' מתאים להיות דין. והמילה 'איך' היא מילת דין שיכולה אף היא לעזור.

חשוב: את הכותרת ימלאו התלמידים אחרי הבנת התוכן של המקרה והדין (וטעם לא נדרש מהם כרגע).

ניתן להוריד את הטבלה מלאה מכאן (מקושר) ולצלם לתלמידים כדי שלא יהיה צורך להעתיק.

הנה הטבלה מלאה :

טעם	דין	מקרה	אומר	כותרת
	בודקין את החמץ לאור הנר	אור לארבעה עשר	ת"ק	דינים בבדיקת חמץ
	אין צריך בדיקה	כל מקום שאין מכניסין בו חמץ		

ג. הבנה ופרשנות

משימה 3 עוסקת בטעמי הדינים המופיעים במשנה. בפירושו של הרב קהתי מופיעים שני טעמים לקביעת בדיקת חמץ בלילה: הלילה זהו זמן שאנשים נמצאים בבתיהם, וכן בדיקת חמץ נעשית באמצעות נר, ואור הנר מאיר יפה בלילה אך לא ביום. חשוב לקבוע את מצות בדיקת חמץ בשעה שאנשים בבתיהם כי כך אנשים יוכלו לקיים את בדיקת חמץ שנעשית בביתם.

← דבריו של רון נועדו כדי לעודד את התלמידים לשאול רב שהם מכירים שאלות הלכתיות.

משימות 4-5 בודקות את הבנת הכלל המופיע בדין השני 'כל מקום שאין מכניסים בו חמץ אין צריך בדיקה' ואת היישום שלו במציאות.

במשימה 6 התלמיד נדרש לחלק את המשנה כולה לפי רכיבי כאמד"ט. כיוון שהבנת המשנה מורכבת, וכתובה בלשון מקוצרת (הדין עצמו לא מופיע במשנה) היא מובאת כאן עם פירושו של ר' עובדיה מברטנורא. התלמיד למעשה ימלא את החלקים הממוספרים בלבד.

ניתן להוריד את הטבלה מלאה מכאן (מקושר) ולצלם לתלמידים כדי שלא יהיה צורך להעתיק.

טעם	דין	מקרה	אומר	כותרת
	1 בודקין את החמץ לאור הנר	אור לארבעה עשר,		
	2 אין צריך בדיקה	כל מקום שאין מכניסין בו חמץ		
3 מקום שמכניסים בו חמץ	צריך לבדוק	ולמה אמרו שתי שורות במרתף,		
	צריך לבדוק	4 שתי שורות על פני כל המרתף	בית שמאי אומרים:	
	צריך לבדוק	5 שתי השורות החיצוניות שהן העליונות	ובית הלל אומרים:	

בטבלת הכאמד"ט הזאת יש התייחסות לשני חלקי המשנה. חשוב שהתלמיד יבין את הקשר ביניהם: השאלה מדוע צריך לבדוק במרתף באה כהמשך וכיישום לכלל שמקום שאין מכניסים אליו חמץ אין צריך בדיקה, ומרתף הוא מקום שבדרך כלל לא מכניסים אליו חמץ. כאן מגיעה תשובת המשנה שהדין האומר שצריך לבדוק שתי שורות במרתף הוא במרתף שכן נוהגים להכניס אליו חמץ, אך לא לכל המרתף אלא רק לחלקו.

משימה 7 דורשת מהתלמיד להגדיר את נקודת המחלוקת. בית שמאי ובית הלל חולקים בהגדרת שתי השורות במרתף. מיומנות זו של הגדרת נקודת המחלוקת היא מיומנות חשובה בלימוד תורה שבעלפה ובמהלך הלימוד התלמיד יפתח אותה.

דוגמאות למקומות נוספים שצריך לבדוק את חלקם: מקום עבודה שיש בו מקום קבוע לאכילה ומקום לעבודה, משאית (שבה נוהגים לאכול בתא נהג, אך היא מובילה דברים שאינם חמץ ובחלק האחורי שלה אין אוכל, וכד'). חשוב לתת לתלמידים להביא את הדוגמאות.

סיכום

הסיכום עוסק בנושאים התוכניים שבמשנה, אך לא במיומנויות ובתהליך הלמידה, כדאי להזכיר חלקים אלו בדיון בעלפה.